

Wmo kadernota 2012-2016

Gemeenten Delfzijl, Appingedam & Loppersum

Gemeente Delfzijl: Monique Veldt
Gemeente Appingedam: Rudolph Dirksen
Gemeente Loppersum: Marleen Hazenberg
SCIO Consult: Eddy de Bruin / Chantal Pinkert

September 2011

Inhoud

Inhoud	2
Samenvatting	3
Aanleiding.....	4
Inleiding	4
Relevante ontwikkelingen.....	6
Visievorming	8
Waar staan wij nu, in 2011?	8
Waar willen we naartoe in de jaren 2012-2016?	10
Hoe ziet dit er in de praktijk uit?	10
Ons doel.....	12
Vrijwilligers.....	14
Mantelzorgers.....	14
Zorg- en welzijnsorganisaties	15
Voorbeelden om te komen tot participatie.	15
Dorp/wijkgericht werken	16
Woonservicezones	16
Voorlichting en preventie.....	17
Aandacht voor mensen die de regiefunctie kwijt zijn.....	18
Voorliggende voorzieningen	18
Specifieke voorzieningen kunnen zijn:.....	18
BIJLAGE 1:	21
BIJLAGE 2.....	23

Samenvatting

Omdat de werkingsduur van de bestaande Wmo-beleidsnota's loopt tot en met 2011 en omdat de gemeenten op vele fronten intensief samenwerken, hebben Delfzijl, Appingedam en Loppersum besloten gezamenlijk een nieuwe Wmo Kadernota op te stellen.

In een serie bijeenkomsten in het voorjaar van 2011 met de politiek, de Wmo-adviesraden, instellingen en burgers is aan de hand van toekomstscenario's gewerkt aan een visie.

Bij elk van deze bijeenkomsten bleek de voorkeur voor het scenario 'samenleven binnen een netwerkgemeente (scenario 3, zie bijlage 2)'. Dit scenario is dan ook het uitgangspunt voor de Wmo kadernota 2012-2016. In dit scenario komt naar voren dat het belangrijk is mogelijkheden te creëren voor maatschappelijke participatie. Met andere woorden: het is de bedoeling dat iedereen kan meedoen. De burger is verantwoordelijk voor zichzelf en zijn eigen omgeving. Het is de taak van ons om het beleid zo op elkaar af te stemmen dat voor de burger de mogelijkheid wordt gecreëerd om mee te doen. Ook preventie speelt een belangrijke rol. Als op voorhand al bekend is welke preventieve maatregelen iemand kan nemen om problemen in het mee doen te voorkomen, wordt van de burger verwacht hierin zelf de regie te nemen.

Gezamenlijk zal mantelzorg en vrijwilligerswerk moeten worden bevorderd. Mantelzorgers en vrijwilligers zijn belangrijke groepen in onze gemeente. Met hulp van deze mensen wordt het meedoen voor iedereen makkelijker te realiseren. Vrijwilligers kunnen de burger in de wijk ondersteunen. Mantelzorgers, in welke vorm dan ook, zorgen ervoor dat de burger zich in zijn omgeving kan redden. Instellingen zullen vraaggericht moeten werken. De eigen mogelijkheden en verantwoordelijkheid van de burger staat voorop.

Dit alles houdt een andere manier van denken en werken in. Wij regelen niet alles meer, maar daar waar de burger of zijn omgeving het niet kan, zullen wij ondersteuning blijven faciliteren. Ook de diverse welzijnsinstellingen en zorgaanbieders in onze gemeenten zullen hierin een belangrijke rol spelen. In onze gemeenten is al een aantal initiatieven ontplooid waarin de visie van scenario 3 naar voren komt (bijlage 1).

De nieuwe Wmo Kadernota formuleert voor de jaren 2012-2016 uitgangspunten voor beleid, voor de manier van werken en voor de rol van de gemeenten. Elke gemeente zal deze visie vertalen in een eigen uitvoeringsplan.

Concluderend stellen we dat participatie van iedereen het uitgangspunt is. Hierin spelen mantelzorgers en vrijwilligers een grote rol. Indien mensen zelf niet voor

participatie kunnen zorgen, zullen de gemeenten hierin een faciliterende rol spelen.

Aanleiding

De gemeenten Delfzijl, Appingedam en Loppersum (hierna: de gemeenten) stellen in 2011 gezamenlijk een kadernota op voor de jaren 2012-2016. Iedere gemeente is vanuit de Wmo verplicht een vierjarenbeleidsplan te schrijven waarin de kaders worden geschetst waarbinnen de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) wordt uitgevoerd.

Wij hebben nu ieder een eigen Wmo nota. Omdat we steeds meer gaan samenwerken en steeds meer regionaal verbonden raken willen we komen tot een gezamenlijke Wmo nota. We geven allen op een verschillende manier uitvoering aan het opgestelde beleid.

Door meer samen te werken zal een efficiëncyslag worden gemaakt. Het samen ontwikkelen van ondersteuning is efficiënter dan alles zelf organiseren en realiseren. Deze Wmo kadernota is een belangrijke stap naar harmonisatie van het algemene Wmo-beleid.

Deze Wmo kadernota wordt gevolgd door uitvoeringsplannen op gemeentelijk niveau, die door de colleges worden vastgesteld. Er ontstaan mogelijk accentverschillen doordat wij op verschillend tempo en verschillende manieren het Wmo beleid aan het door ontwikkelen zijn. In deze uitvoeringsplannen zal worden beschreven hoe de strategie en visie, zoals in dit document beschreven is, op lokaal niveau uitgevoerd zal worden. Er is sprake van voortzetting van reeds ingezet en bestaand beleid. Er zal meer afstemming plaatsvinden tussen de gemeenten en er zullen meer (DAL-) arrangementen geboden worden.

Inleiding

Wij hebben de afgelopen jaren uitvoering gegeven aan de Wmo. Deze wet is op 1 januari 2007 van kracht geworden. De eerste jaren heeft de uitvoering onder andere in het teken gestaan van het invoeren van Hulp bij het Huishouden, dat met de Wmo overkwam vanuit de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten. De werkwijze die bij de uitvoering van de Wmo gehanteerd werd was veelal hetzelfde als onder de Wvg (Wet voorzieningen gehandicapten).

We zijn steeds meer gaan nadenken over hoe we de uitvoering van de Wmo verder vorm kunnen geven. Hierbij is ook de input gevraagd van een aantal groepen binnen de gemeenten. Deze groepen zijn: maatschappelijke organisaties, vrijwilligersorganisaties, Wmo-raden, burgers. Er is een landelijke ontwikkeling gaande, "de Kanteling" genoemd. De Kanteling is de beweging waarin de gemeenten hun dienstverlening meer integraal willen aanbieden aan de burgers. De verschillende beleidsterreinen worden aan elkaar gekoppeld en

integraal uitgevoerd. Er komt meer nadruk op de eigen verantwoordelijkheid en eigen kracht van burgers te liggen. Dit vraagt om een duidelijke visie ten aanzien van de uitvoering van de Wmo. Wat verwachten de gemeenten van hun burgers zelf en wanneer, waar en hoe gaan zij ondersteunen? Hoe willen de gemeenten de burgers benaderen vanuit de Wmo en aanpalende wet- en regelgeving? Hoe zien de gemeenten hun eigen rol? Om deze visie te bepalen is er gebruik gemaakt van een aantal scenario's voor invulling van de Kanteling in de Wmo binnen de gemeenten¹, zie bijlage 1. Er is gekozen om een aantal scenario's te gebruiken om de visie te concretiseren omdat scenario's het eigen denken verhelderen en houvast geven in het bepalen van de strategie. Door middel van een test en na uitvoerige discussies zijn wij gekomen tot een combinatie van scenario's, waarbij **scenario 3** leidend is. In dit scenario staat een integraal beleid en eigen verantwoordelijkheid van de burger centraal. Hierbij dient opgemerkt te worden dat scenario 3 leidend is, maar dat in de praktijk een mix van de verschillende scenario's zal ontstaan, waarbij scenario 3 de hoofdrichting is.

Een andere ontwikkeling is Welzijn Nieuwe Stijl², waarbij een transitie wordt beoogd van welzijnswerk naar welzijnsbeheer, waarin burgers zelf hun sociale netwerk en vrijwilligers onderhouden en de welzijnswerkers weer de rol nemen van opbouwwerkers en op de problemen afgaan!

Het welzijnswerk heeft een enorme potentiële kracht om iets voor elkaar te krijgen binnen de Wmo. Denk hierbij aan sociale samenhang creëren en participatie bevorderen. Het welzijnswerk kan dan ook geen in zichzelf gekeerde institutie meer zijn, maar de bijdrage moet vraaggestuurd zijn en passen bij de specifieke situatie.

Voor deze kadernota is gebruik gemaakt van een aantal nota's en rapporten, die in de gemeenten al voorhanden waren. Een belangrijk document is "achter het stuur, achter de stuurman, paraplunotitie over participatie in Delfzijl, Appingedam en Loppersum"³ Deze notitie geeft een goed beeld van onze visie op dienstverlening die leidt tot maximale participatie van alle burgers in de gemeenten.

Vanaf 2013 krijgen gemeenten te maken met de overkomst van de functie Begeleiding vanuit de AWBZ naar de Wmo⁴. De diversiteit van de doelgroepen en ondersteunende activiteiten is hoog. Het gaat om mensen met somatische,

¹ Scenario's voor de invulling van de Kanteling in de Wmo 2020; SCIO Consult

² Jos van der Lans/Nico de Boer, advies RMO

³ Nota in 2009 opgesteld door de drie gemeenten in samenwerking met de ISD, de VKB en de WSW

⁴ De overheveling heeft betrekking op de AWBZ-functies dagbesteding en begeleiding (individueel en groep, waaronder jeugdzorg) en is een omvangrijke operatie, die (als alles doorgaat), na een overgangsjaar (en na het doorvoeren van rijksbezuinigingen) per 1 januari 2014 in werking treedt.

psychogeriatrische of psychiatrische problematiek, of een verstandelijke, lichamelijke of zintuiglijke handicap. Op dit moment brengen wij in kaart wat de inhoud en de omvang van deze taak zal zijn. Daarnaast wordt gekeken op welk niveau er het best kan worden samengewerkt. Deze decentralisatie is zo omvangrijk dat zij een eigen visiedocument en plan van aanpak vraagt.

Bij de decentralisatie worden wij ondersteund door het Transitiebureau van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de Vereniging Nederlandse Gemeenten en door de Vereniging van Groninger Gemeenten.

Relevante ontwikkelingen

In de afgelopen jaren zijn er een aantal landelijke trends waarneembaar die van invloed zijn op de Wmo en de uitvoering van deze wet:

Demografische ontwikkelingen

De bevolkingsopbouw zal de komende jaren veranderen. Er komen meer ouderen en daardoor minder werkenden. Mensen worden steeds ouder. Over het algemeen is aan te nemen dat ouderen vaker een beroep zullen doen op de Wmo. In de gemeenten is er een trend gaande die "krimp" wordt genoemd: er zijn steeds minder huishoudens in de gemeenten; jongeren trekken weg, waardoor de bevolkingsopbouw nog meer dan elders bestaat uit ouderen. Hierdoor zal de vergrijzing nog meer effect hebben dan elders. Mensen zullen meer een beroep doen op voorzieningen en compensatiemogelijkheden via de gemeente of andere maatschappelijke organisaties. Voorzieningen zullen meer en vaker gecentreerd worden. De visies aangaande krimp hebben nadrukkelijk te maken met het Woon- en leefbaarheidsplan en Maatschappelijke participatie. In de gemeenten is bovendien sprake van een relatief grote groep met een laag inkomen en een laag opleidingsniveau.

De vergrijzing heeft ook positieve effecten: de groep "jonge ouderen" stijgt waardoor het aantal vrijwilligers en mensen die iets willen betekenen voor de maatschappij, mogelijk ook stijgt. Deze jong-gepensioneerden zijn vaak nog vitaal en kunnen ook daadwerkelijk een maatschappelijke rol vervullen.

Epidemiologische ontwikkelingen

Het aantal chronisch zieken zal stijgen. Het aantal mensen met meerdere, chronische aandoeningen neemt toe met het stijgen van de leeftijd. Ongeveer tweederde van de mensen tussen de 65 en 75 jaar is bekend met verschillende chronische aandoeningen. Bij ten minste één derde van alle ouderen met meerdere aandoeningen is er sprake van een complexe situatie die extra zorg nodig heeft. Deze mensen zullen (mogelijk) vaker en intensiever gebruik maken van de Wmo. Het gaat hier bijvoorbeeld ook om dementie.

Chronische aandoeningen blijken meer voor te komen bij mensen met een lagere sociaal economische status en met het stijgen van de leeftijd. Onder

allochtone burgers wordt meer diabetes en overgewicht gezien. Beide groepen zullen in omvang toenemen de komende 20 jaar. De verwachting is dat deze groepen een groter beroep zullen gaan doen op de Wmo. Zij zullen, gezien de sociaal economische lagere status, niet in staat zijn grote financiële bijdragen te betalen.

Gezien het ontbreken van transparante en duidelijke wet- en regelgeving raakt deze groep mensen vaak verward in alle regels. Zij weten niet waar zij met hun problemen terecht kunnen, waardoor problemen zich opstapelen en er een steeds complexere situatie kan ontstaan.

Sociale ontwikkelingen

Er zijn sociaal-culturele trends die de zorgvraag van de burger verandert. Het aantal hoger opgeleide ouderen neemt in de loop van de tijd fors toe, waardoor het inkomen van de gemiddelde oudere in de komende jaren zal stijgen, met name in de middeninkomens. Landelijk neemt het aantal ouderen met een eigen woning toe.

Ook wordt de zorgvrager mondiger. De hulpverlener is niet meer de autoriteit die weet wat goed is voor de zorgvrager. De aangeboden zorg, hulp en voorzieningen wordt onderworpen aan een kritische toets. Voor sommige burgers wordt de samenleving te complex. Zij kunnen niet zelfstandig de weg vinden in de ingewikkelde regelgeving van de overheid. Vaak zijn dit laaggeschoolden, allochtonen of zwakbegaafden. Bij deze mensen ontstaan er problemen op diverse leefgebieden als relaties, financiën, opvoeding en huisvesting.

Technologische ontwikkelingen

Steeds meer mensen maken gebruik van de computer en het internet. Steeds meer behandelingen, begeleiding en advisering zullen plaatsvinden via internet of andere digitale toepassingen. Niet alleen problemen en belemmeringen kunnen steeds vaker digitaal worden aangemeld en afgehandeld; technologische ontwikkelingen kunnen mogelijk voor nieuwe (voorliggende) voorzieningen zorgen.

Kostenontwikkelingen

Bij voortzetting van het huidige beleid groeit de gezondheidszorg in de komende jaren naar verwachting jaarlijks met 2,5 % in volume als gevolg van een toenemend gebruik van zorgvoorzieningen (dit is een landelijk cijfer). Van dit percentage is ruim 1% het gevolg van bevolkingsgroei en vergrijzing. Ondanks de vergrijzing zal de vraag naar het wonen in verzorgingshuizen niet toenemen doordat de oudere burger hoger is opgeleid en een grotere wens heeft tot zelfstandigheid. Bovendien is het landelijk beleid erop gericht, dat ouderen steeds langer zelfstandig zullen kunnen blijven wonen en gaan verzorgingstehuizen mogelijk zelfs helemaal verdwijnen.

Daarbij komt dat we moeten bezuinigen en daardoor met minder middelen de taken vanuit de Wmo dienen uit te voeren. Ook zullen er bezuinigingen doorgevoerd worden richting de welzijnsorganisaties en andere maatschappelijke samenwerkingspartners. Soms komt hiervoor minder geld beschikbaar of zullen organisaties meer moeten samenwerken of fuseren.

Deze trends gelden in meer of mindere mate ook voor de gemeenten. Hierbij komt dat we te maken hebben met het wegtrekken van jongeren. Hierdoor worden we "dubbel getroffen": enerzijds vergrijsst de bevolking in rap tempo, aan de andere kant trekken de jongere, gezonde en opgeleide mensen weg. Hierdoor zullen waarschijnlijk een aantal voorzieningen verdwijnen of moeten anders worden georganiseerd en blijven er minder mensen over om de zorg en voorzieningen te bieden aan mensen met beperkingen (waaronder ouderen). Er zullen meer mensen zijn die vanwege een participatieprobleem ondersteuning nodig hebben om dit probleem te compenseren. Al deze ontwikkelingen hebben gevolgen voor de manier waarop participatie van alle burgers kan (moet) worden vormgegeven.⁵

Visievorming

Door middel van eerder genoemde scenariostudie is, samen met de betrokken wethouders, de gemeenteraden, de uitvoeringsambtenaren, de Wmo-adviesraden, de ketenpartners en de burgers gewerkt aan een visie voor de komende vier jaren. Uitgangspunt voor deze studie is geweest: hoe zien we de Wmo in de komende vier jaren, met ook een doorkijk naar het jaar 2020.

Waar staan wij nu, in 2011?

De scenariostudie is uitgevoerd middels een aantal workshops. Uit deze workshops blijkt dat we op dit moment vooral rechtmatig verstrekkende gemeenten zijn (scenario 2). Dit houdt in dat ondersteuning van burgers vanuit de Wmo wordt vormgegeven door de sterk regisserende rol van de gemeenten. Dit uit zich op dit moment onder andere in:

- Een duidelijk verstrekkingsbeleid;
- Het beleid dat binnen de Wmo valt is min of meer gekoppeld, maar functioneert nog onvoldoende afgestemd op elkaar.
- Het verstrekken en inzetten van voorzieningen en ondersteuning is vaak leidend in het proces.

⁵ Diverse ontwikkelingen zijn uitgebreid behandeld in nota's (gebaseerd op het Pact regio Eemdelta d.d. 15/09.2009), zoals het Ontwikkelingsperspectief Appingedam/Delfzijl 2030 (2009) en het Plan van Aanpak Woon- en leefbaarheidsplan regio Eemdelta (febr. 2011).

Er wordt veelal claimgericht gewerkt, ofwel de burger vraagt een voorziening/dienst/ondersteuning aan en de gemeenten bepalen of de burger aan de gestelde criteria voldeed en kende het gevraagde toe of wees de aanvraag af. Deze aanpak zal in de toekomst veranderen.

Als gevolg hiervan resteren op dit moment nog individuele problemen en hierdoor ontstaan aanvragen voor individuele voorzieningen. De gemeenten nemen deze aanvragen op basis van gerichte criteria in behandeling. Er wordt tevens een beroep gedaan op mantelzorg en vrijwilligers.

*Samenvatting scenario 2 "samenleven binnen een rechtmatige gemeente":
Gemeente voert de regie en is spil in het nemen van initiatieven. De Wmo-beleidsterreinen zijn gekoppeld, maar functioneren los van andere beleidsterreinen. Ieder gemeentelijk beleidsterrein heeft een eigen budget. Er zijn collectieve voorzieningen vanuit de Wmo. Voldoen deze niet, dan is er een beperkte voorraad individuele voorzieningen. Er wordt geïnvesteerd in collectieve voorzieningen. Per wijk/dorp wordt gekeken aan welke collectieve voorzieningen behoefte is. Er worden hierdoor minder kosten gemaakt. Om de kosten in de hand te houden wordt een beroep gedaan op mantelzorg en vrijwilligers. De gemeente wil hierin niet te verplichtend zijn en richt zich op bepaalde soorten mantelzorgondersteuning of doelgroepen met een verhoogd risico. Mensen kunnen zich hiervoor vrijwillig aanmelden. Vrijwilligers wordt gevraagd de wijk in te gaan en problemen te signaleren en erop in te spelen. Belangrijk hierbij is het stimuleren van netwerken tussen de burgers om zo de sociale samenhang tussen de wijken te vergroten. Kwetsbare burgers of mensen met problemen worden ook door vrijwilligers ondersteund en gestimuleerd om betrokken te raken bij de wijk/dorp, zodat ze uiteindelijk weer zelfstandig kunnen deelnemen in de maatschappij. De gemeente biedt hiervoor ondersteuning en ondersteunt vrijwilligers in de vorm van scholing en training.
De loketmedewerker is bekend met de problemen in de wijk/dorp en kan meedenken met de burgers. Er zal in 1^e instantie verwezen worden naar algemene of collectieve voorzieningen. Burgers geven middels een aanmeldformulier aan dat ze op 1 van de terreinen van de Wmo problemen ervaren. Eenvoudige problemen worden zo snel mogelijk afgehandeld. Complexe problemen gaan naar een extern adviesbureau. Het Gesprek gaat over de beleidsterreinen van de Wmo. Tijdens dit Gesprek vindt zo mogelijk meteen de indicatiestelling plaats. Er is een specifieke lijst van eisen opgenomen in het beleid op basis waarvan voorzieningen kunnen worden verstrekt. Zo wordt o.a. rekening gehouden met de aanwezigheid van mantelzorgers, die de zorg mogelijk kunnen overnemen.*

Waar willen we naartoe in de jaren 2012-2016?

Uit de scenariostudie komt naar voren dat de wij met name de maatschappelijke participatie van de burgers willen vergroten. De burger is op alle beleidsterreinen in eerste instantie zelf verantwoordelijk voor zichzelf en zijn omgeving. De vrijheid voor het maken van eigen beslissingen staat centraal. Het is de taak van ons om de regelingen in de diverse beleidsterreinen zo op elkaar af te stemmen dat er voldoende mogelijkheden voor burgers gecreëerd worden om te participeren in de maatschappij. Het gaat hier om samenwerking op alle beleidsterreinen. Voor mensen die de eigen verantwoordelijkheid niet kunnen dragen en niet in staat zijn tot het nemen van eigen beslissingen maakt de gemeente de participatie mogelijk.

De gemeente zorgt voor preventie en voorlichting. Hierdoor kan de burger op voorhand maatregelen nemen die in de toekomst ervoor zorgen dat er minder zorg nodig is. De eigen mogelijkheden en eigen verantwoordelijkheid van burgers staat voorop.

Er moet veel aandacht zijn voor mantelzorg en vrijwillige zorg. Wij willen hierin ondersteunen en faciliteren en zien hier ook een rol voor zorgaanbieders weggelegd. Vrijwilligersorganisaties en burgerinitiatieven spelen een belangrijke rol.

Het streven is de ondersteuning en voorlichting te centreren in de buurt, wijk of dorp van de burger. Uitgangspunt is dat in de nabijheid van de burger wordt georganiseerd wat nodig is voor participatie van de burger.

Kern is dat er een sterk sociaal netwerk wordt gecreëerd waarin alle burgers elkaar actief helpen en ondersteunen. De gemeente schept hiertoe mogelijkheden en zorgt voor ondersteuning.

Dit betekent in het kader van Welzijn Nieuwe Stijl, dat organisaties zonnig hun werkwijze moeten afstemmen, zodanig dat op basis van professionaliteit die voorwaarden worden geschapen, dat burgers alvorens een beroep te doen op de gemeente elkaar ondersteunen (= voorliggende voorziening). De stappen om deze zaken te realiseren worden door ons vertaald in het uitvoeringsbeleid dat na vaststelling van deze kadernota zal worden ontwikkeld.

Om bovenstaande te realiseren is per gemeente een uitvoeringsplan nodig, waarin concreet zal worden beschreven hoe bovenstaande punten zullen worden bereikt. In dit document zal de visie worden beschreven, in de uitvoeringsplannen hoe deze visie te bereiken.

Hoe ziet dit er in de praktijk uit?

Wij realiseren ons dat deze veranderende houding van zowel burgers als wij niet binnen een kort tijdspad te realiseren is. Deze verandering vraagt

bewustwording, anders denken, ander beleid en het actief voeren van gesprekken. De nieuwe visie heeft ook zijn weerslag op de rest van de gemeentelijke organisaties en de manier waarop men naar burgers kijkt. Ook is er in de gemeenten al het nodige gebeurd om te komen tot meer participatie. Het is zaak de initiatieven die er zijn, verder uit te bouwen. Te denken valt bijvoorbeeld aan het grote vrijwilligersnetwerk dat er bestaat binnen een aantal kerken in de gemeenten, waar we bij zullen aansluiten indien dit passend is.

Wat dit betekent voor de Wmo wordt in een aantal uitgangspunten uiteengezet in deze nota, maar zal in de verschillende uitvoeringsplannen van de drie gemeenten gedetailleerder uitgewerkt moeten worden. Er zullen naar aanleiding van de kadernota zogenaamde gemeentelijke uitvoeringsplannen gaan verschijnen, die door de colleges worden vastgesteld.

Samenvatting scenario 3 "samenleven in een netwerkgemeente":

In de gemeente is het voornaamste doel het vergroten van competenties voor zelfregie en dus voor maatschappelijke participatie. De burger is in deze gemeente op alle beleidsterreinen verantwoordelijk voor zichzelf en zijn omgeving. Deze vrijheid voor het maken van eigen beslissingen staat centraal. Het is de taak van de gemeente om de regelingen in het beleid zo op elkaar af te stemmen, dat er voldoende mogelijkheden voor de burgers worden gecreëerd. Het meeste wordt betaald uit participatiebudgetten, voorzieningen worden in deze gemeente niet verstrekt. Iedereen bouwt zijn eigen participatiebudget op. Verantwoording van besteding is beperkt. De gemeente biedt de mogelijkheid om regelmatig mee te doen aan screenings voor preventieve opsporing van (Verhoogd risico op) aandoeningen. Hieruit volgen adviezen, waardoor de burger preventieve maatregelen kan nemen. De gemeente heeft de visie dat mantelzorg en vrijwillige zorg vanzelf ontstaat en niet af te dwingen is. De gemeentelijke rol is ondersteunen en faciliteren van vrijwilligersorganisaties en burgerinitiatieven. Het digitale loket van de gemeente functioneert optimaal. Mogelijk ontstaan wel fysieke loketten, maar die zullen zich dan bevinden in de vrijwilligerscentra in de eigen buurt/dorp. Keukentafelgesprekken vinden maar weinig plaats binnen deze gemeente. Er zullen vrijwilligersdiensten ontstaan die aanbieden om samen met burgers te kijken naar de mogelijkheden en noodzakelijkheden. Alleen bij kwetsbare groepen voert de gemeente de gesprekken. Indiciestelling vindt niet plaats. Individuele voorzieningen worden niet verstrekt. Er zullen in dit scenario veel particuliere diensten en producten ontstaan.

Ons doel

Ons doel is "participatie mogelijk maken". In de eerder genoemde paraplunotitie wordt benoemd dat wij de burger hiervoor moeten ondersteunen maar ook randvoorwaarden moeten bieden, waardoor zoveel mogelijk burgers mee kunnen doen. Hiervoor is een infrastructuur nodig waardoor burgers ook daadwerkelijk in staat zijn om te participeren. Wij hebben hiervoor twee elementen gedefinieerd:

1) Een goed werkende arbeidsmarkt.

Meedoen betekent voor veel burgers vaak meedoen aan de arbeidsmarkt. Het hebben van werk zorgt er immers voor dat er onder andere sprake is van een bepaalde status, sociale contacten, een (min of meer) goede financiële positie. Hierbij moet het begrip werk breed uitgelegd worden. In deze nota wordt onder werk ook vrijwilligerswerk, dagelijkse bezigheden in de maatschappij en dergelijke verstaan. Er moet in de regio voldoende werk zijn voor de burgers. Van werkgevers wordt een bijdrage gevraagd bij het bieden van kansen voor werkzoekenden. Op dit moment is de arbeidsmarkt krap en hiermee dient rekening te worden gehouden.

2) Een goed werkende burgermaatschappij.

Meedoen richt zich ook op sociale verbanden. Hoe verschillender het aanbod aan netwerken en verbanden is en hoe meer burgers lid zijn van deze netwerken en verbanden, des te sterker is de kracht van de maatschappij. Een goed werkende burgermaatschappij is een gemeenschap waarin die kracht sterk is en waarin mensen elkaar willen helpen.

In het eerdergenoemde Ontwikkelingsperspectief⁶ staat het thema Sociaal en Vitaal centraal, waarbij voorzieningen op orde moeten zijn en geen afwachtende houding past. Met gecombineerd gebruik van gebouwen en voorzieningen door meerdere verenigingen of instellingen moet nadrukkelijk geëxperimenteerd gaan worden. Participatie van kwetsbare burgers, met extra aandacht voor opbouwwerk, vooral in herstructureringswijken, moet oplossingen gaan bieden. Het ontwikkelen van woonservice zones, waarbij de zorg naar de ouderen wordt gebracht, vormt een belangrijk uitgangspunt.

In het aangehaalde Plan van Aanpak Woon- en leefbaarheidplan regio Eemsdelta worden participatie en communicatie als gezamenlijke doelen benoemd. Het publiek – zowel de maatschappelijke organisaties als de inwoners – moet geprikkeld worden om ook hun eigen verantwoordelijkheid te nemen voor het oplossen van de problematiek van het mogelijk verdwijnen van voorzieningen in de eigen leefomgeving. Intensieve communicatie met de sectoren uit het

⁶ Voor Delfzijl en Appingedam

maatschappelijk middenveld is nodig over hun wensen en verlangens ten aanzien van op te nemen projecten (in het nog feitelijk op te stellen Woon- en leefbaarheidsplan).

Er zijn verschillende groepen mensen die een rol kunnen en moeten spelen om de geschetste infrastructuur en daarmee optimale participatie voor iedereen te kunnen bewerkstellingen.

In de volgende paragrafen worden deze groepen beschreven en wordt aangegeven welke rol deze groepen zullen moeten spelen. Een aantal groepen komen ook voor in eerder genoemde documenten. Hierbij is sprake van bestendiging en verdere ontwikkeling van beleid. Oude en bestaande speerpunten worden verder uitgewerkt en geoptimaliseerd.

Uitgangspunten van ons beleid

- *Iedereen doet mee*
- *Iedereen draagt naar vermogen bij*
- *De burger staat centraal*
- *De burger is zoveel mogelijk de stuurman over zijn eigen leven*

Uitgangspunten bij ons werk

- *Onze ondersteuning is gericht op het vergroten van zelfstandigheid*
- *Wij bieden een vangnet als mensen zelf hun problemen niet op kunnen lossen*
- *We sluiten aan bij elkaars aanpak en zijn transparant in onze werkwijze.*
- *We werken met werkgevers aan een omgeving die onze burgers (arbeids-) kansen biedt*

Uitgangspunten bij onze rol

- *Wij voeren regie vanuit partnerschap en inhoud*
- *Wij stimuleren de burger om zelf de regie te nemen*
- *We stimuleren de versterking van de burgermaatschappij om dat mogelijk te maken*

Uit: Achter het stuur, achter de stuurman: paraplunotitie over participatie in Delfzijl, Appingedam en Loppersum

Vrijwilligers

In de nieuwe Wmo-kadernota wordt (weer) een grote rol weggelegd voor vrijwilligers. Met vrijwillige inzet door burgers op allerlei vlakken wordt sociale binding en steun in de samenleving bevorderd, waarmee gelijk het zelfoplossend vermogen en de eigen kracht van de samenleving wordt versterkt. Nu is het zo dat er met name sprake is van formele vrijwilligers, via bijvoorbeeld de sportvereniging. Veel vrijwilligersverenigingen zijn nu afhankelijk van subsidie. Op dit moment is het beeld dat het moeilijk is om vrijwilligers te werven. Het is zaak het aanbod van en de vraag naar vrijwilligerswerk te faciliteren. Er moet gebruik gemaakt worden van bestaande organisaties en deze zullen versterkt worden. Wij moeten weten waar de vraag naar vrijwilligers aanwezig is en ook waar men voldoende vrijwilligers heeft om te voldoen aan de vraag. Ook zal er in communicatie naar de burgers aandacht moeten zijn voor de noodzaak voor vrijwilligers. In de workshopronde kwam meerdere keren naar voren dat het probleem vaak is dat men niet durft te vragen om vrijwillige inzet. De noodzaak te komen tot een goed en bestendig vrijwilligersnetwerk is groter dan ooit.

Mantelzorgers

Doordat de bevolking snel en in toenemende mate vergrijsd in de gemeenten wordt de rol van mantelzorgers steeds belangrijker. Diverse onderzoeken wijzen uit dat op de langere termijn er niet voldoende mensen in de zorg werkzaam zullen zijn om iedereen te kunnen voorzien van de benodigde zorg. Daarom zal er een verschuiving plaats gaan vinden van formele naar informele zorg; de mantelzorg. In het kader van ondersteuning van mantelzorgers hebben wij een taak te vervullen. Wij zullen hierbij een faciliterende en ondersteunende rol vervullen. Er is ook een rol weggelegd voor de zorgaanbieders. De regie ligt bij de mantelzorgers, maar wij zorgen ervoor dat er ondersteuning in de gemeenten voorhanden is. Wij zorgen voor een stimulerende rol richting aanbieders als het gaat om respijtzorg. De mantelzorger kan dan zijn werkzaamheden tijdelijk of

Ondersteuning mantelzorgers en vrijwilligers/ preventief signaleren

In de gemeenten worden cursussen georganiseerd voor mantelzorgers en (zorg)vrijwilligers over hoe om te gaan met mensen met psychische problemen.

Mantelzorgers krijgen uitleg over ziektebeelden en zij kunnen vaardigheden oefenen om beter om te gaan met het probleemgedrag van het zieke familielid.

Vrijwilligers krijgen handvatten hoe ze psychische problemen kunnen signaleren en hoe hier mee om te gaan.

Deze cursussen worden verzorgd door Lentis.

incidenteel overdragen aan een ander. De seniorenvoorlichters kunnen hier een grote rol in spelen. Zij komen al bij de burgers thuis en kunnen op informele wijze het gesprek aangaan over respijtzorg, om ervoor te zorgen dat de mantelzorger het aanbod van ondersteuning aanneemt.

Zorg- en welzijnsorganisaties

Voor het realiseren van optimale participatie in de maatschappij is het noodzakelijk dat de verschillende welzijnsorganisaties de handen in één slaan en een gezamenlijke werkwijze ontwikkelen. De organisaties moeten zich richten op het ondersteunen van burgers bij de ontwikkeling naar optimale participatie. De organisaties moeten hiervoor een proactieve houding innemen, professioneel en transparant opereren en dat ze een beroep doen op hetgeen de burgers zelf

Seniorenvoorlichters Delfzijl en Loppersum

Wanneer burgers 75 jaar worden, worden ze bezocht door een seniorenvoorlichter die samen met de burger mogelijke problemen in kaart brengt en samen naar oplossingen zoekt. De voorlichter verwijst door naar telefooncirkels, maaltijdservice, de Steunstee en dergelijke.

kunnen. De organisaties faciliteren als de burger er zelf niet toe in staat is. De burger is zelf regievoerder over zijn leven. Bestaande verbanden in de maatschappij zullen optimaal moeten worden ingezet teneinde mensen actief te maken in deze maatschappij. Dit houdt in dat er op een andere manier naar de burger en zijn probleem moet worden gekeken. Eerst moet worden bekeken of de burger zelf, of samen met zijn omgeving, een oplossing kan bedenken. De burger denkt actief mee welke dienstverlening nodig is om tot een oplossing te komen. Dit vraagt veel van de kwaliteit van de beschikbare informatie en het helder krijgen van de vraag of het probleem.

De organisaties moeten een bijdrage leveren aan het ondersteunen van individuele burgers.

Kwetsbare burgers zullen moeten worden geactiveerd tot maatschappelijke deelname en daarbij mag ook verwacht worden dat zij zich inzetten om anderen te helpen. Dit kan door het prioriteit geven aan programma's voor maatschappelijke participatie. Burgers zullen informatie en advies moeten krijgen hoe ze zelf regie kunnen voeren en hun problemen kunnen oplossen.

Voorbeelden om te komen tot participatie.

Hieronder volgen een aantal algemene voorbeelden die toegepast kunnen worden om te komen tot participatie. Uiteraard moet hierbij gekeken worden naar de toepasbaarheid in de gemeenten zelf, gelet op reeds aanwezige voorzieningen en eerder in gang gezet beleid. Voorbeelden van reeds ingezet beleid volgen later in deze paragraaf. Ook is een paragraaf in de

uitvoeringsplannen nodig over communicatie, zodat iedereen in de gemeenten weet dat er sprake is van een nieuwe manier van kijken naar de burger met zijn problemen op het gebied van de Wmocompensatiegebieden. Men kan hierbij denken aan het toepassen van sociale media, zoals een Facebook-pagina, een Twitteraccount. Maar ook kunnen meer gangbare manieren gebruikt worden, zoals een gezamenlijke advertentie op de gemeentelijke pagina in de wekelijkse krant van de verschillende gemeenten.

Dorp/wijkgericht werken

Het werken in kleinschalige wijk/buurtteams biedt mogelijkheden waarbinnen vroegsignalering, preventie en regievoering geborgd worden in een model dat dichtbij de burger functioneert. De samenwerking tussen verschillende disciplines (bijvoorbeeld wijkverpleegkundige, ouderenadviseur, buurtwerker, maatschappelijk werk, Wmo consulent) biedt veel kansen om rond de burger een gedegen vangnet te creëren voor wanneer eigen kracht niet of onvoldoende aanwezig is. De hele zorg- en welzijnketen is binnen het wijk/buurtteam of in de nabije omgeving van de burger aanwezig. Dit initiatief is in een aantal gemeenten al aanwezig. Het wijkgericht werken zal een integrale aanpak in de hand werken. Het wijkteam kent de wijk en weet welke problemen er spelen. Ook is bekend welke burgers beschikbaar zijn om andere burgers te ondersteunen.

Door het wijk/buurt/dorpgericht werken is ook zicht op de ontwikkeling van de kinderen en de jeugd: waar ontstaan problemen, waar is behoefte aan? Hierdoor kunnen investeringen (in vrijetijdsbesteding, speelplekken, jeugdgezondheidszorg) ervoor zorgen dat er geïnvesteerd wordt in een sterke samenleving: kinderen en jongeren zijn de burgers van de toekomst.

Woonservicezones

In deze zones wordt een concentratie van ouderenhuisvesting, levensloopbestendige woningen, winkels, welzijn- en zorgvoorzieningen en een op ouderen aangepaste inrichting van openbare ruimten gerealiseerd. De toekomstige bewoners worden betrokken bij de ontwikkeling van deze zones, zodat het voorzieningenaanbod kan worden afgestemd op de wensen en behoeften van de bewoners. Samen met welzijnsorganisaties wordt bekeken welke voorzieningen nodig zijn om sociale verbanden te stimuleren en

Woonservicezone Appingedam

Er is een woonservicezone-ontwikkeling samen met partijen in gang gezet. Er is een Nota over dit onderwerp verschenen en een Intentieverklaring ondertekend (2009). Specifiek wordt ingezoomd op de wijk Opwierde (in aansluiting op en in samenhang met de herstructurering van de wijk). Partijen zien een samenhangende ontwikkeling, die aan de hand van een traject van Burgerparticipatie wordt getoetst.

betrokkenheid bij elkaar te stimuleren. De zones hebben als uitgangspunt dat ouderen zo lang mogelijk zelfstandig blijven wonen, dat er meer keuze is voor het wonen van ouderen en mensen met een beperking, dat er een vraaggestuurd aanbod komt van welzijnsdiensten. Hierbij wordt een koppeling gemaakt met het wijkgericht werken.

Voorlichting en preventie.

Wij willen voorkomen dat mensen in een situatie terecht komen waarbij ze enige vorm van ondersteuning nodig hebben. Het is zaak om de burger te voorzien van informatie over de mogelijkheden die er binnen de gemeente, maar juist ook binnen de eigen omgeving bestaan om problemen te voorkomen of op te lossen. Preventie speelt daarin een belangrijke rol, uitgevoerd door de verschillende maatschappelijke organisaties. Een bloeiend verenigingsleven en een goed aanbod aan welzijnsactiviteiten kan voorkomen dat burgers geïsoleerd raken en ondersteuning nodig hebben bij maatschappelijke participatie. Wij en de organisaties geven preventief advies over veranderingen waar men rekening mee dient te houden bij het ouder worden, bij het ondervinden van beperkingen en bij bepaalde leefgewoontes. Hiermee wordt beoogd meer inzicht bij burgers te creëren omtrent de gevolgen van de door hun te maken keuzes. Dit zal leiden tot proactieve en dus anticiperende burgers wat betreft deze keuzes. Dit is een nieuwe ontwikkeling die in de aanloop zal leiden tot reacties van de burgers. Echter om de burger te activeren en te laten nadenken over de toekomst kan er geanticipeerd worden op mogelijke voorzieningen die nodig zijn bij het ontstaan van beperkingen.

Voorbeelden van preventief advies:

- Mensen actief informeren over levensloopbestendig wonen en verbouwen. Hoe is de ouder wordende burger voorbereid op woonproblemen in de toekomst en hoe kan deze zijn eigen regie voeren en hierin ondersteund worden?
- Voorlichting geven op de middelbare scholen en jonge burgers betrekken bij de zorg voor de groep mensen die ondersteuning nodig hebben.
- Voorlichting geven aan jeugd over hoe om te gaan met geld en dreigende geldproblemen.
- Lokaal geen vergunningen meer verstrekken voor het bouwen van moeilijk aanpasbare woningen (denk aan splitlevel woningen).

Eigen kracht conferenties

In 2010 zijn een aantal Eigen Kracht conferenties ingekocht voor de Oggz. De gemeente gelooft dat deze conferenties een grote bijdrage leveren in de eigen regie van de burger. Door het netwerk van de burger uit te nodigen, hoe klein ook, worden werkbare oplossingen gezocht voor problemen. Burgers kiezen zelf vaak goedkopere interventies dan sommige hulpverleners nu standaard in zetten.

Aandacht voor mensen die de regiefunctie kwijt zijn

Er zijn burgers in de gemeenten die de regie over hun eigen leven al kwijt zijn en niet meer in staat zijn tot het bedenken en realiseren van eigen oplossingen. Bij deze burgers gaat het vaak om complexe en meervoudige problematiek. Om in deze situaties hulp te kunnen bieden is gespecialiseerde en professionele hulp nodig. Een ketenaanpak (zoals de OGGz-netwerken)⁷ met goede werkafspraken is hierbij noodzakelijk. Door waar nodig deze hulp te bieden, kan de burger de regie over zijn eigen leven terug krijgen en een stap maken om tot een grotere participatie te komen.

Voorliggende voorzieningen

De gemeente initieert waar mogelijk het ontstaan van voorliggende voorzieningen. Dit betekent dat de toegang tot individuele voorzieningen pas aan bod komt wanneer de voorliggende voorzieningen geen oplossing bieden voor de beperkingen die een persoon ondervindt. Hierbij dient het begrip voorliggende voorziening breed te worden opgevat. Het gaat daarbij over alle beschikbare welzijnsvoorzieningen in de gemeente. In het kader van Welzijn Nieuwe Stijl zal nadrukkelijker moeten worden nagegaan, dat welzijnsorganisaties deze werkwijze zich gaan eigen maken en dus methoden/aanpakken moeten her-prioriteren.

Specifieke voorzieningen kunnen zijn:

Strijk- ,was- en boodschappenservice

De gemeente kan het initiatief ondersteunen of bevorderen voor het oprichten of in stand houden van een strijk- en wasservice en een boodschappenservice. Een dergelijke service is voorliggend op de inzet van Hulp bij het huishouden. Dit draagt concreet bij aan een vermindering van het aantal uren huishoudelijke hulp dat geïndiceerd wordt. Door de beschikbaarheid van deze services worden

⁷ Oggz: openbare geestelijke gezondheidszorg; lokale netwerken van gemeente, politie, woningcorporatie, verslavingszorg, thuiszorg enz.

Klussendienst Appingedam

Er zijn klusjesdiensten actief, die verschillende diensten leveren aan burgers. Diverse organisaties zijn daarin actief. De gemeente initieert hierin samenhang en samenwerking, zodanig dat een dekkend en ondersteunend aanbod beschikbaar is/komt.

geen minuten meer gegeven binnen de huishoudelijke hulp voor het doen van de was/boodschappen. Een dergelijk initiatief zou ook kunnen leiden tot meer deelname van burgers die op dit moment niet kunnen deelnemen aan werk. Te denken valt aan een intensievere samenwerking met de sociale werkvoorziening of de ISD Noord-Oost.

Klussendienst

Er kan een klussendienst worden geïnitieerd. Hierbinnen bestaat de mogelijkheid om WW'ers, stagiaires, en eventueel AOW'ers vrijwillig werkzaam te laten zijn. Burgers

kunnen gratis of tegen een kleine vergoeding een beroep op deze klussendienst doen voor diverse soorten werkzaamheden in en om het huis. Na initiatiefname zou de gemeente een dergelijke dienst kunnen overdragen aan bijvoorbeeld de woningbouwvereniging, een vrijwilligersorganisatie of de sociale werkvoorziening.

Opvangplekken

Elkaar ontmoeten, in groepsverband en onder begeleiding activiteiten doen en samen zijn is voor steeds meer groepen mensen noodzaak aan het worden. Burgers met diverse beperkingen kunnen in dergelijke groepen een sociaal netwerk vinden wat elders niet mogelijk is. Denk hierbij aan huiskamer projecten voor Alzheimerpatiënten, knutselclub voor mensen met ASS stoornissen etc. Deze initiatieven kunnen door een goede facilitering toekomst bieden aan groepen mensen die daardoor niet in een isolement terecht komen en dus minder zorgvragen zullen ontwikkelen. Het is raadzaam deze initiatieven binnen de gemeente te inventariseren en waar nodig te doen ondersteunen of initiëren.

Hulp bij het huishouden voor iedereen bereikbaar

De gemeente draagt samen met de aanbieders van Hulp bij het huishouden zorg voor een systeem waarin iedere burger tegen een markttarief (bepaald door de aanbieders) hulp bij het huishouden zonder regiefunctie (nu HH1) kan inkopen. Dit betekent dat de hulp op eigen initiatief georganiseerd kan worden en er geen Wmo indicatie benodigd is. De gemeente verstrekt de meerkosten per uur alleen dan wanneer de burger deze niet zelf kan betalen.

Op deze wijze blijft de gemeente voldoen aan de geldende compensatieplicht, doordat hulp bij het huishouden in de basis toegankelijk blijft voor iedereen die daarin beperkingen ondervindt. De wet bepaalt namelijk dat gemeenten voor een geconstateerde beperking een oplossing op maat moeten aanbieden. Een

dergelijke maatoplossing kan diverse vormen aannemen; het hoeft niet altijd om een door de gemeente te leveren voorziening te gaan. In dit geval volstaat het ook om een maatoplossing aan te bieden die de burger vervolgens zelf haalt bij de aanbieder.

Daarnaast betekent dit een hogere mate van eigen verantwoordelijkheid en regie van de burgers. De maatregel zal uiteindelijk een kostenbesparing bewerkstelligen door meer kostenbewustzijn van de burger; door afname van de administratieve last van de gemeente; door goedkopere inzet van Hulp bij het huishouden; door het door de gemeente inkopen van minder uren Hulp bij het huishouden.

Hulp bij het huishouden met regiefunctie (bekend als HH2) blijft een individuele verstrekking op indicatie. Daar waar de burger niet zelf de regie over het huishouden kan voeren, wordt op basis van indicatie Hulp bij het huishouden ingezet. De burger die deze individuele verstrekking krijgt, is hiervoor een inkomensafhankelijke eigen bijdrage verschuldigd.

Scootmobielen.

De gemeente koopt of huurt nu scootmobielen voor mensen die deze voorziening krijgen toegewezen. In de toekomst kunnen we afspraken maken met leveranciers over het tijdelijk verhuren van scootmobielen aan de burger. De burger huurt zijn scootmobiel dan rechtstreeks bij de leverancier. De gemeente verstrekt dan alleen, net als in het voorbeeld over hulp bij het huishouden, de meerkosten.

Evalueren en stimuleren openbaar vervoer

Door het aanwezige openbaar vervoer te evalueren is het mogelijk de knelpunten voor mensen met beperkingen in kaart te brengen. Mochten dergelijke knelpunten bestaan dan is het goed om deze, waar mogelijk, op te lossen. Hierbij moet bijvoorbeeld gedacht worden aan de mogelijkheid tot in- en uitstappen met een rollator, de mogelijkheden om in de buurt van voorzieningen in- en uit te stappen etc. In een deel van de gemeenten (Delfzijl) rijdt een Servicebus waar iedereen gebruik van kan maken. De chauffeur helpt bij het in- en uitstappen en er wordt volgens een vaste route gereden. Ook wordt er gewerkt met OV ambassadeurs die mensen kunnen helpen wanneer zij vragen hebben over het openbaar vervoer.

BIJLAGE 1:

Reeds ingezette voorzieningen / ontwikkelingen

Uiteraard wordt er reeds langere tijd nagedacht om de Wmo anders uit te voeren. In de gemeenten zijn al diverse initiatieven en ontwikkelingen gaande. Om een beeld te schetsen zijn hieronder een aantal voorbeelden genoemd, in de kadernota staan ook een aantal voorbeelden genoemd.

Grip & Glans (Delfzijl)

De gemeente Delfzijl heeft drie GLANS cursussen ingekocht. De welzijnsinstelling voert de training uit in samenwerking met het UMCG. Het resultaat is dat deelnemers zich vanuit een positieve insteek bewust worden van hun eigen mogelijkheden om om te gaan met (tijdelijke) tegenslag. De verwachting van het UMCG onderzoek is dat dit type training een mogelijke AWBZ aanvraag met drie maanden uitstelt.

Eropaf! (Delfzijl, Appingedam)

In Delfzijl Noord is een wijkteam geformeerd. Dit team houdt zich bezig met veiligheid, leefbaarheid en lichte Oggz op wijkniveau. De eerste stappen om er een Eropaf! team van te maken, zijn zeker gezet.

Gezinscoaching

In Delfzijl Noord loopt ook het project gezinscoaching. Gezinscoaching is er op gericht om samen met het gezin weer een stabiele leefsituatie te creëren. Kenmerkend is de integrale aanpak: er wordt op meerdere leefgebieden tegelijk geïntervenieerd en het gecoachte gezin blijft waar mogelijk eigen verantwoordelijkheid houden. Dit hoort bij de principes van Eigen Kracht. Daarnaast worden er voor de gemeente Delfzijl nog een aantal gezinscoachtrajecten ingekocht waar ook de nadruk op het inschakelen van het eigen netwerk ligt.

Steunstees (Delfzijl, Loppersum)

In steunstees Spijk en Woldendorp wordt informatie, ontmoeting en steun bij elkaar gebracht. Godlinze heeft dit op eigen initiatief ontwikkeld. Door op deze plekken in te zetten op gezamenlijke activiteiten zoals eetclubs, kookclubs, bijeenkomsten over gezondheid etc kan eenzaamheid worden voorkomen.

Wmo loket (Delfzijl, Appingedam, Loppersum)

Ook het Wmo loket is in ontwikkeling. De consultants gaan vaker op huisbezoek en passen hier de principes van het keukentafelgesprek toe. Het betekent dat geïnventariseerd wordt wat " de vraag achter de vraag is", wat mensen zelf nog kunnen doen en voor welk probleem uiteindelijk een compensatie wordt gezocht.

De consultants hebben hiervoor een training gevolgd en zullen zich hier nog verder in gaan bekwamen.

Dagopvang (Appingedam)

Mede gelet op de Pakketmaatregel (overheveling van Awbz-functies naar de Wmo) is zorg gedragen voor Dagopvang voor Molukse Ouderen in een appartementencomplex, waar ook Molukse Ouderen zijn gehuisvest. Een provinciale en gemeentelijke bijdrage hebben dit mogelijk gemaakt (officieel geopend op 28 mei 2011).

De gemeente bereidt zich verder voor (ook in regionaal verband) om vormen van dagopvang voor ouderen te realiseren, die als een voorliggende voorziening kunnen worden aangemerkt.

Vrijwilligerswerk/Mantelzorg (Appingedam)

Er is specifiek beleid opgezet en door de raad voor dit taakveld vastgesteld (2010).

Belangrijke thema's hierin zijn: samenhang/samenwerking, budget voor specifieke professionele ondersteuning en sturen op resultaten van deelnemende organisaties.

Doel is te komen tot een goede basisvoorziening, dat draagvlak heeft in de samenleving en dat Wmo-proof is.

Seniorenvoorlichters (Delfzijl, Loppersum)

Afgelopen jaren zijn er seniorenvoorlichters actief in de gemeente. Dit zijn vrijwilligers die alle inwoners van 75 jaar en ouder bezoeken, die zelfstandig wonen. Het doel van dit project is om de ouderen te wijzen op de voorzieningen en regelingen waarvan zij gebruik kunnen maken. Aan de hand van een vragenlijst worden eventuele knelpunten geïnventariseerd, op basis waarvan de voorlichters de ouderen kunnen informeren of doorverwijzen. Zo nodig helpen de voorlichters de ouderen om contact op te nemen met de betreffende instelling of organisatie.

Totstandkoming beleidsnota Wmo

Ook de totstandkoming van deze beleidsnota Wmo is een voorbeeld van gekanteld werken. Input is gevraagd aan maatschappelijke organisaties, vrijwilligersorganisaties, burgers, raadsleden, beleidsambtenaren.

BIJLAGE 2

SCENARIO's
voor de invulling van de
Kanteling in de Wmo

2020

Anne Ybema
Ingrid Linnemans

Oktober 2010

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	25
Inleiding	26
Scenario's.....	27
Strategie en scenario's	27
Trends.....	27
De sleutelonzekerheden	29
Scenario 1: Samenleven binnen een krachtige gemeente.....	30
Scenario 2: Samenleven binnen een rechtmatige gemeente	32
Scenario 3: Samenleven binnen een netwerkgemeente	33
Scenario 4: Samenleven binnen een zelfregulerende gemeente.....	35
Bronvermelding.....	36

Samenvatting

- ⇒ **Scenario 1 in het kort:** In de krachtige, actieve gemeente staat de gemeente aan het roer. Er is sprake van een integraal, inclusief en preventief beleid met sterke samenhang tussen de beleidsdomeinen en vele mogelijkheden. Financiering is gericht op collectieve voorzieningen die voor alle burgers toegankelijk zijn. De gemeente zorgt voor empowerment van de meest kwetsbare mensen in de samenleving.
- ⇒ **Scenario 2 in het kort:** In een rechtmatige, actieve gemeente, stelt de gemeente een beperkt aantal collectieve voorzieningen beschikbaar. Er zijn desondanks regelmatig individuele problemen. De gemeente zal deze op basis van gerichte eisen in behandeling nemen. Er wordt tevens beroep gedaan op mantelzorg en vrijwilligers.
- ⇒ **Scenario 3 in het kort:** De gemeente heeft hier een ondersteunende rol, de leefomgeving wordt zo ingericht dat burgers individuele keuzes kunnen maken. Binnen de netwerkgemeente bouwt iedereen zijn eigen participatiebudget op. Participatiebudgetten vormen de kern van het gemeentelijk beleid op vele beleidsterreinen. De budgetten zijn naar eigen inzicht te besteden. Kern van dit scenario is het scheppen van een sterk sociaal netwerk waarin alle burgers (met en zonder beperking) elkaar actief helpen en ondersteunen. De gemeente creëert hierbij mogelijkheden en zorgt voor de financiële ondersteuning.
- ⇒ **Scenario 4 in het kort:** Er is sprake van een zelfregulerende gemeente waarin burgers de verantwoordelijkheid voor initiatieven hebben, zij kunnen hierdoor zelfstandig in hun behoeften voorzien. De gemeente is 'passief' en ondersteunend, financiële tegemoetkomingen en individuele voorzieningen zullen alleen op basis van een individueel probleem na een indicatieprocedure verstrekt worden.

Inleiding

Op 1 januari 2007 is de Wmo van start gegaan. Er zijn twee grote verschillen met de Wvg die voor 2007 van kracht was en onder de verantwoordelijkheid van de gemeente viel. Allereerst is de Hulp bij het Huishouden overgeheveld van de AWBZ naar de gemeente en ten tweede is het compensatiebeginsel geïntroduceerd. De eerste jaren zijn de meeste gemeenten druk geweest om alles wat de overheveling van de Hulp bij het Huishouden vanuit de AWBZ met zich meebracht goed te organiseren en aan te besteden. De werkwijze die gehanteerd werd bij de uitvoering van de Wmo, was veelal hetzelfde als bij de Wvg (het zogenaamd Wvg⁺-beleid) ; iemand vroeg iets aan en er werd beoordeeld of men recht had op de aangevraagde voorziening. Nu gaan steeds meer gemeenten nadenken over hoe ze de tweede verandering die de Wmo met zich meebrengt vorm kunnen geven: het compensatiebeginsel. In plaats van claimgericht, moet er vraaggericht gewerkt worden. Het centrale doel is het compenseren van de beperkingen om te kunnen participeren. Dit vraagt om individueel maatwerk voor de burger waarbij de eigen kracht van de burger en zijn omgeving ook worden meegenomen in de overweging. Er is dus sprake van een kanteling van claimgericht naar vraaggericht handelen. In de gemeentelijke praktijk blijkt het echter lastig om deze kanteling te maken.

Veel gemeenten zijn bezig om deze 'Kanteling' vorm te geven. Er moeten keuzes worden gemaakt over de inrichting en uitvoering van het beleid. Waar eerder direct gekeken werd naar de claim volgens de aanvraag van een cliënt, zal in de gekantelde aanpak eerst gekeken worden naar het participatieprobleem van de cliënt en het te bereiken resultaat. Voor het bereiken van het resultaat worden vervolgens eerst algemene en voorliggende voorzieningen aangedragen. Mochten deze niet voldoen, dan zijn er collectieve voorzieningen en als laatst pas de individuele voorzieningen.

Er is niet zoiets als een standaard Wmo-afdeling, met een standaard verordening, standaard processen en standaard formulieren. Gemeenten kunnen kiezen op welke wijze zij de Wmo willen invullen. De keuze zal gebaseerd zijn op de samenstelling van de bevolking, de politieke voorkeur, of het een landelijke of stedelijke omgeving betreft etcetera. Om gemeenten te ondersteunen bij het maken van keuzes, heeft SCIO Consult een scenariostudie gedaan. De scenario's helpen bij het vormgeven van een gemeentelijke kernvisie. Op basis van deze achterliggende kernvisies worden in de scenario's toekomstbeelden en mogelijkheden binnen het gemeentelijke beleid geschetst.

Scenario's zijn goede instrumenten om een toekomstvisie te vormen en in te zien wat de gevolgen van het huidige beleid zijn voor later. Geen van de scenario's zal uiteindelijk volledig werkelijkheid worden. De scenario's zijn succesvol als ze inhoudelijk consistent en logisch zijn en onderling van elkaar verschillen. Met deze scenario's wil SCIO Consult gemeenten handvatten bieden bij het maken van passende beslissingen over het te voeren gekantelde beleid.

SCIO Consult kan met uw gemeente uitzoeken welk scenario het best bij uw gemeente past. U kunt daarna zelf of samen met ons aan de slag met de inrichting van de processen, formulieren, loketten en verordening om in de toekomst het gewenste scenario te bereiken.

Scenario's

"A scenario is never a definitive picture, but a starting point for dialogue."

In het verleden vertrouwden koningen en keizers op astrologen, haruspices ('leverzieners') en augurs (vogelwichelaars) om zich over de toekomst te laten adviseren. Tegenwoordig is toekomstverkenning tot wetenschap geëvolueerd en worden voornamelijk scenario's gebruikt om aan toekomstverkenningen gestalte te geven. De term is afkomstig uit het toneeljargon. De termen 'set' en 'coulissen' uit de theaterwereld scheppen een bepaalde sfeer en een thematisch verband voor een scène, zoals scenario's een algemeen raamwerk voor diverse toekomstbeelden schetsen. De idee dat het heden meer dan één mogelijke toekomst in zich herbergt, vormt het fundamentele onderscheid van andere manieren om naar de toekomst te kijken. Sterker nog, scenario's steunen de visie dat mens en maatschappij hun eigen toekomst actief vorm kunnen geven. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld voorspellingen, die een zekere onontkoombaarheid in toekomstige ontwikkelingen vooronderstellen. Aangezien scenario's geen voorspellingen zijn, geven ze geen antwoord op de vraag wat de meest waarschijnlijke ontwikkelingen zullen zijn.

Strategie en scenario's

Waarom scenario's? Ze verhelderen het eigen denken en geven enig houvast in het bepalen van de strategie. Scenario's worden gebruikt om op toekomstige ontwikkelingen te kunnen vooruitlopen door verschillende denkwerelden in samenhang uit te werken. Die denkwerelden zijn meestal geordend door middel van verschillende veronderstellingen over de ontwikkeling van een aantal sleutelonzekerheden. Het is daarbij de kunst om de veronderstellingen zo te kiezen dat de scenario's voldoende van elkaar verschillen om recht te doen aan de 'onzekerheid', zonder dat een of meerdere scenario's ongeloofwaardig worden⁸. De verschillende toekomstvisies die met behulp van scenario's kunnen worden beschreven, helpen het uiteindelijke doel te visualiseren en dragen daarmee bij aan het bepalen van een strategie om dit doel zo dicht mogelijk te benaderen. Daarnaast maken de scenario's het makkelijker om veranderingen in de omgeving te herkennen en de consequenties van deze veranderingen te bepalen op het gestelde doel en de uitgestippelde strategie. De in het volgende hoofdstuk beschreven scenario's zijn allemaal gekanteld. Zo zal in ieder scenario een probleemanalyse plaatsvinden en richt men zich niet langer op de claim.

Trends

De enige constante is verandering. De wereld is altijd onderhevig aan verandering en daarom zullen de beschreven scenario's nooit helemaal uitkomen. Dit komt doordat we nu nog niet weten wat ons tussen nu en 2020 allemaal aan belangrijke veranderingen te wachten staat. Wel kunnen we al enkele trends waarnemen die van belang zullen zijn bij de toekomstige inrichting van de Wmo. De scenario's zijn ook onderhevig aan trends. Deze trends kunnen in de diverse scenario's tot verschillende uitkomsten leiden, omdat de scenario's uitgaan van verschillende uitgangspunten.

Een aantal, voor de Wmo belangrijke, trends hebben we voor u op een rijtje gezet:

- **Demografische ontwikkelingen**
We weten dat de bevolkingsopbouw de komende jaren zal veranderen. Er komen meer ouderen en minder werkenden. Bovendien worden we steeds ouder. Ouderen maken over het algemeen vaker gebruik van de Wmo.
- **Epidemiologische ontwikkelingen**
Ook zal het aantal chronische ziekten stijgen. Circa tweederde van degenen tussen 65 en 75 jaar heeft verschillende chronische ziekten en het aantal personen met multimorbiditeit neemt toe met het stijgen der leeftijd. Na het 85^e levensjaar heeft circa 85% meer dan twee chronische aandoeningen. Bij ten minste een derde van alle ouderen met multimorbiditeit bestaat een complexe situatie die extra zorg behoeft. Dit zijn mensen die vaker en intensiever gebruik zullen gaan maken van de Wmo.

⁸ Huizinga, F. en Smid, B., 'Vier vergezichten op Nederland: Productie, arbeid en sectorstructuur in vier scenario's tot 2040'. CPB 2004 No. 55.

Chronische ziekten komen vaker voor bij mensen in de lagere sociaal economische klasse en met het stijgen van de leeftijd. Onder allochtonen vinden we meer mensen met diabetes en overgewicht. Beide groepen zullen groter zijn in 2030. Dit is voor gemeenten een belangrijke constatering. Deze groepen zullen een groter beroep gaan doen op de Wmo en zij zijn, door de lagere sociaal economische klasse waarin zij zitten, niet in staat grote financiële bijdragen te betalen.

- Sociale ontwikkelingen

Naast bovenstaande demografische en epidemiologische trends, zijn er ook sociaal-culturele trends waardoor de zorgvrager veranderd. Het aantal hoger opgeleide ouderen neemt in de loop der tijd fors toe, waardoor ook het inkomen van de gemiddelde oudere in de toekomst hoger zal worden. Met name de inkomens van de middengroepen zullen de komende jaren stijgen. De lagere en hogere inkomens gaan er minder op vooruit. Het aandeel ouderen met een eigen woning wordt steeds groter. Door de stijging van de woningprijzen in de afgelopen jaren neemt vermogensbezit via de eigen woning onder ouderen toe.

Een andere belangrijke sociaal-culturele ontwikkeling is de toegenomen mondigheid van de zorgvrager. Niet iedereen accepteert meer de autoriteit van de hulpverlener en menigeen onderwerpen wat hen aan zorg geboden wordt aan een kritische toetsing. Veel gehoorde kritiek is dat de samenleving steeds anoniemer en individualistischer wordt. Zal er onder druk van het individualisme en drang naar keuzevrijheid steeds meer op basis van een persoonsgebonden budget worden geregeld?

- Technologische ontwikkelingen

De digitale leefstijl is in opkomst en steeds meer mensen maken gebruik van de computer en internet. Het elektronisch patiënten dossier wordt ingevoerd en daarnaast zullen ook steeds meer behandelingen en begeleiding plaatsvinden via internet. Zowel overheid, zorgaanbieders, verzekeraars en cliënten zien e-health als een belangrijk instrument op de uitdagingen waar de gezondheidszorg voor staat aan te kunnen gaan. Niet alleen belemmeringen kunnen mogelijk digitaal worden aangemeld en afgehandeld, technologische ontwikkelingen zullen ook voor nieuwe (voorliggende) voorzieningen zorgen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan domotica, oppas op afstand via camera's.

- Kostenontwikkelingen

Bij voortzetting van het huidige beleid groeit de gezondheidszorg in de komende periode naar verwachting jaarlijks met 2,5% in volume als gevolg van een toenemend gebruik van zorgvoorzieningen. Van deze 2,5% is 1,1% het gevolg van bevolkingsgroei en vergrijzing. Op basis van een macro-analyse wordt uitgegaan van een additionele volumegroei als gevolg van technologie en sociaal-culturele veranderingen van 1,4%. De toename van het volume is het sterkst bij genees- en hulpmiddelen (6,3%), ziekenhuizen en specialisten (2,4%) en bij de thuiszorg (2,2%). Ondanks de vergrijzing neemt de vraag naar het wonen in verzorgingshuizen niet toe. Dit heeft te maken met het hogere opleidingsniveau en de grotere wens tot zelfstandigheid van ouderen.

De sleutelonzekerheden

Om van elkaar onderscheidende scenario's te maken die allen realistisch zijn, is het selecteren van de sleutelonzekerheden van groot belang. Voor deze scenariostudie hebben we één van de sleutelonzekerheden gehaald uit de scenariostudie van de RMO⁹; de drie scenario's van de RMO zijn gebaseerd op verschillende *sturingsfilosofieën*. Dit is ons inziens ook een belangrijke keuze die gemeenten moeten maken. Heeft de gemeente de regierol of legt de gemeente deze rol veel meer bij het individu? Wij misten echter, bij het doorlezen van deze scenario's, een dimensie die voor de inrichting van de Wmo wel van groot belang is. Voor het selecteren van de tweede sleutelonzekerheid hebben we gebruik gemaakt van onze eigen ervaring en het lezen van relevante literatuur¹⁰¹¹¹². Als tweede sleutelonzekerheid hebben we de *breedte van het beleid* benoemd. Gaat een gemeente voor integraal beleid, dus breed kijken naar een burger en zoveel als mogelijk meenemen of kiest een gemeente voor 'smal', sec op de Wmo, gericht beleid. Door deze twee sleutelonzekerheden uit te zetten op twee assen komen vier scenario's tot stand. De verticale as betreft een onderverdeling van de regierol, enerzijds ligt de regie bij de gemeente ('gemeente aan het roer') en anderzijds bij het individu, de burger (eigen stuurman). Over de horizontale as vinden we een verdeling van enerzijds inclusief, integraal beleid naar anderzijds gericht, categoriaal beleid. Inclusief beleid wil zeggen, alle beleidsterreinen overkoepelend, gericht beleid bevat enkel het gebied van de Wmo.

Om te bepalen welk scenario het beste bij u past, zult u als gemeente twee keuzes moeten maken.

- Ligt de regie bij de gemeente of bij het individu?
- Is er een wens voor een inclusief, integraal beleid of voor een gericht, categoriaal beleid?

Op dit moment zijn er een aantal onderwerpen te voorzien die een rol spelen bij de inrichting van de Wmo:

- ✓ organisatiestructuur
- ✓ kosten en participatiemogelijkheden (wonen, werk, vervoer en vrijetijdsbesteding)
- ✓ mantelzorg en vrijwillige zorg
- ✓ inrichting van het loket
- ✓ het gesprek en de indicatiestelling

De uitwerking/keuzes bij deze onderwerpen is in de diverse scenario's verschillend. We beschrijven de scenario's aan de hand van deze thema's.

⁹ RMO (2006). 'Inhoud stuurt de beweging. Drie scenario's voor het lokale debat over de WMO'.

¹⁰ STG/HMF

¹¹ Verwey-Jonker instituut

¹² NVLZ

Scenario 1: Samenleven binnen een krachtige gemeente

Gemeente aan het roer & inclusief en preventief beleid (integrale ondersteuning)

Organisatiestructuur:

Binnen een krachtige gemeente voert de gemeente de regie. De gemeente heeft een belangrijke rol in het bedenken en opzetten van collectieve initiatieven. Er is sprake van een inclusief en preventief beleid; er wordt (bij voorbaat) bij elke aanpassing gezorgd dat voorzieningen voor alle doelgroepen toegankelijk zijn. De gemeente voert een integraal beleid, waarbij alle beleidsterreinen aan elkaar zijn gekoppeld. Tevens worden de budgetten van verschillende beleidsdomeinen, zoals gezondheid en zorg, wonen, welzijn, inburgering en integratie, onderwijs, arbeid en vervoer, samengebracht om het grote (sectoroverstijgende) geheel aan te pakken. Een relatief groot deel van het gemeentelijk budget wordt geïnvesteerd in zorg, onderwijs en veiligheid. Er is actieve kennisdeling en overleg binnen de beleidsdomeinen, waardoor voor de burger de drempel, die hen belemmert in het volwaardig deelnemen aan de maatschappij, wordt verlaagd.

De krachtige gemeente kan zich het beste inrichten als een matrixorganisatie, waarbij verschillende disciplines (oude afdelingen) die te maken hebben met één doelgroep een afdeling vormen. De nieuwe afdelingen, georganiseerd rondom de doelgroepen, kunnen makkelijker samenwerken met organisaties buiten de gemeenten die gericht zijn op dezelfde doelgroep.

Preventie speelt een hele grote rol en zal uiteindelijk leiden tot minder zorgvraag. Het terugdringen van sociaaleconomische verschillen is daarbij erg belangrijk.

	Wmo	WWB	CJG	Etc.
Jeugd	✓	x	✓	
Dementerenden	✓	✓	x	
Boven 75	✓	✓	x	
Etc.				

Vb. Matrix-gemeente

Kosten en participatiemogelijkheden

In deze krachtige, actieve gemeente zal in de eerste tijd geïnvesteerd worden in het inclusieve en preventieve beleid en hierdoor zal er op termijn kostenbesparing optreden. De gemeente wordt met veel algemene voorzieningen volledig ingericht opdat alle burgers, met en zonder beperkingen optimaal kunnen deelnemen, waardoor er minder vraag is naar individuele voorzieningen.

Zo worden er weer wijkverpleegkundigen ingezet; zij leveren zorg en hebben een signaleringsfunctie. Hierdoor wordt afstemming van zorg uit de eerste lijn gestimuleerd.

Er wordt bij de bouw van nieuwe woningen direct rekening gehouden met de levensloopbestendigheid. Er zijn bijvoorbeeld geen drempels in de woning aanwezig, er worden altijd rechte trappen, zonder draaiing geplaatst, de toiletten zijn toegankelijk, etcetera. Hiermee worden de kosten voor individuele woningaanpassingen en verhuizingen nu en in de toekomst voorkomen of verlaagd. Tevens worden 55-plussers gestimuleerd preventief hun woning aan te passen, zodat zij langer zelfstandig kunnen blijven wonen, ook als de zorgvraag groeit. Openbare ruimten, sport en cultuur worden ook voor iedereen toegankelijk gemaakt. Zo wordt er geen onderscheid meer gemaakt tussen het invalidetoilet en andere toiletten. En op plaatsen waar trappen zijn, zijn ook (trap)liften aanwezig, etcetera. Hierdoor zijn er minder individuele voorzieningen nodig.

Ook het vervoer wordt op deze wijze ingericht. Het openbaar vervoer wordt beter toegankelijk gemaakt, denk hierbij aan rolstoelplekken, uitschuifplaten bij de in- en uitgang, lage instap en verhoogde haltes. De busjes van het CVV zullen standaard rolstoelvriendelijk gemaakt worden en een lage instap hebben. Daarnaast zullen individuele voorzieningen collectief gebruikt worden. Door de samenwerking tussen de beleidsterreinen kunnen deze voorzieningen worden gerepareerd en onderhouden door uitkeringsgerechtigden. Op deze manier worden de kosten voor individuele vervoersvoorzieningen aanzienlijk teruggebracht en uitkeringsgerechtigden worden van werk voorzien.

De gemeente zet voorlichtingscampagnes op om gezondheidsproblemen tegen te gaan. Er worden bijvoorbeeld in het onderwijs schoollunches ingesteld, waarbij alle kinderen een gezonde lunch nuttigen. Snoepautomaten worden verboden op scholen en in de nabije omgeving van de scholen. Huidige speeltuinen voor kinderen worden aangevuld met speeltoestellen voor ouderen, om iedereen te stimuleren actief te blijven.

Mantelzorg en vrijwillige zorg

De gemeente wil de mantelzorg en vrijwillige zorg in dit scenario stimuleren en maakt prestatieafspraken met de organisaties over wat de gemeente gaat doen om de organisaties te ondersteunen. De gemeente voert hiervoor een actief en preventief beleid om onder andere sociaal isolement en eenzaamheid te voorkomen. Er wordt geld ter beschikking gesteld voor buurtinitiatieven en vrijwilligersorganisaties, ook is er een prijs voor het leukste initiatief. De buurtinitiatieven en vrijwilligers richten zich op empowerment, waarbij de (kwetsbare) burgers weer bij de maatschappij betrokken worden en uiteindelijk worden gestimuleerd om weer zelfstandig deel te nemen aan de maatschappij.

Loketinrichting

Bij krachtige gemeenten zullen loketten zo mogelijk in de wijken geplaatst worden. De burgers kunnen met al hun vragen bij één loket terecht. Wel zal bij de bemanning van dit loket rekening gehouden worden met de inwoners van de wijk. Zo zal in een nieuwbouwwijk het loket bemand worden door iemand van de afdeling jeugd en in de wijk waar veel ouderen wonen door iemand van de afdeling 75+. De loketmedewerker zal vervolgens het probleem van de cliënt verhelderen. Als in de nieuwbouwwijk iemand met een vraag komt die niet beantwoord kan worden door de afdeling jeugd, kan de medewerker inloggen op het KCC en daar de informatie uithalen. Als dit niet afdoende is, wordt de burger gekoppeld aan iemand van de afdeling waar de vraag wel beantwoord kan worden. Er wordt niet meer op de claim of vraag gericht, maar op het probleem. De loketmedewerkers hebben veel kennis van het welzijnsaanbod en de sociale kaart. De loketmedewerker zal meedenken met de cliënt en meestal kunnen verwijzen naar algemene en collectieve voorzieningen om het probleem te kunnen verminderen of verhelpen. Met deze voorzieningen zal het grootste deel van de burgers gecompenseerd zijn. Indien deze voorzieningen geen oplossing bieden, kan de cliënt aanspraak maken op een individuele voorziening.

Het gesprek en de indicatiestelling

In dit scenario worden alle kwetsbare burgers benaderd. Zij worden thuis bezocht door een iemand namens de gemeente (dit kan worden uitgevoerd door een medewerker van de gemeente, een wijkverpleegkundige, een ouderenadviseur of een vrijwilliger). Deze persoon voert een uitgebreid gesprek (aan de keukentafel) met de burger over eventuele problemen of mogelijke vragen en/of behoeften waarbij de gemeente een rol zou kunnen spelen. Tijdens het huisbezoek wordt met name informatie verstrekt over de sociale kaart van de gemeente en advies gegeven over hoe problemen voorkomen of opgelost kunnen worden.

In deze gemeente wordt veel door preventie en algemene voorzieningen 'afgevangen'. Mocht een burger toch een probleem hebben, kan hij zich melden aan het loket (dat waarschijnlijk bij hem in de wijk staat) of zijn probleem melden via internet of telefoon. Bij de krachtige gemeente volgt na een melding van een probleem standaard een vergelijkbaar huisbezoek als bij de kwetsbare burgers in deze gemeente. Er zijn in deze gemeente veel voorliggende voorzieningen, het aantal individuele voorzieningen is beperkt.

De loketmedewerker zal de cliënt dan helpen met het invullen van de probleemanalyse. Er zal in overleg met de cliënt een indicatiestelling voor een passende individuele voorziening volgen.

Scenario 2: Samenleven binnen een rechtmatige gemeente

Gemeente aan het roer & gericht categoriaal (smaal) beleid

Organisatiestructuur

In de rechtmatige gemeente, voert de gemeente de regie en is deze de spil in het nemen van initiatieven. De beleidsterreinen die binnen de Wmo vallen zijn gekoppeld, maar zij functioneren los van de andere beleidsterreinen als inburgering en integratie, onderwijs, wonen, etcetera. De verschillende gemeentelijke beleidsdomeinen hebben ieder hun eigen budget waarmee ondersteuning gegeven kan worden op basis van een probleemanalyse. Er worden collectieve voorzieningen aangereikt op het gebied van de Wmo. Mochten deze voorzieningen niet voldoen, dan is er een mogelijkheid tot een beperkte voorraad individuele voorzieningen. Het doel is tevens de bestaande (individuele) voorzieningen zo efficiënt mogelijk te gebruiken.

Kosten en participatiemogelijkheden

De gemeente investeert in collectieve mogelijkheden op het gebied van de Wmo, om de problemen van de burgers te verhelpen. Per wijk wordt gericht gekeken wat er voor problemen spelen en aan welke collectieve voorzieningen behoefte is. De gemeente scheidt op deze manier een aantal gerichte mogelijkheden, waar burgers die problemen ondervinden in het participeren aanspraak op kunnen maken. Zo worden er afspraken gemaakt met de glazenwasser die toch al in de wijk werkt, om ook de ramen van mensen met een indicatie hulp bij het huishouden te wassen en kan de gemeente eethuizen opzetten, waar mensen gestimuleerd worden om samen te komen eten. Ook worden mogelijkheden gecreëerd om collectief gebruik te maken van individuele vervoersvoorzieningen, zoals rolstoel- en scootmobielpools.

Tevens kunnen mensen met busjes (gereden door vrijwilligers) van en naar een bestemming gebracht worden. Ouderen boven de 75 worden standaard benaderd om na te gaan of er hulp nodig is of dat ze wellicht zelf hulp aan anderen kunnen bieden. Hierdoor worden 75-plussers actiever bij de maatschappij betrokken en wordt vereenzaming voorkomen. Er worden minder kosten gemaakt, omdat vooral gericht wordt geïnvesteerd in collectieve voorzieningen.

Mantelzorg en vrijwillige zorg

Om de kosten in de hand te houden wordt een beroep gedaan op mantelzorg en vrijwilligers. De gemeente wil hierin niet te veel verplichtingen opleggen en richt zich in dit scenario op bepaalde soorten mantelzorgondersteuning of doelgroepen met een verhoogd risico. Mensen kunnen zich hiervoor vrijwillig aanmelden. Vrijwilligers worden gevraagd de wijk in te gaan, problemen te signaleren en hierop in te spelen. Belangrijk hierbij is het stimuleren van netwerken tussen de burgers om zo de sociale samenhang tussen de wijken te vergroten. Kwetsbare burgers of mensen met problemen worden ook door vrijwilligers ondersteund en gestimuleerd om betrokken te raken bij de wijk, zodat ze uiteindelijk weer zelfstandig kunnen deelnemen in de maatschappij (empowerment). De gemeente biedt hiervoor financiële ondersteuning en ondersteunt vrijwilligers in de vorm van scholing en training.

Loketinrichting

De Wmo-loketmedewerker is bekend met de problemen die er in de buurt spelen en kan meedenken met de burgers. Er zal in eerste instantie verwezen worden naar algemene of collectieve voorzieningen voor een probleem. Mochten deze niet voldoen dan kan een aanmeldformulier worden ingevuld met daarin aangegeven wat het probleem is.

Het gesprek en de indicatiestelling

Burgers geven middels een aanmeldformulier te kennen dat zij, op één van de terreinen van de Wmo, problemen ervaren. Eenvoudige problemen worden zo snel mogelijk door de gemeente afgehandeld. Complexe problemen gaan naar een extern adviesbureau, omdat deze onafhankelijk en objectiever zijn. Het gesprek in dit scenario gaat over de beleidsterreinen van de Wmo, niet breder. Tijdens dit gesprek vindt, zo mogelijk, meteen de indicatiestelling plaats.

Er is een specifieke lijst van eisen opgenomen in het beleid op basis waarvan individuele voorzieningen kunnen worden verstrekt. Zo wordt er onder andere rekening gehouden met de aanwezigheid van mantelzorgers, die de zorg mogelijk kunnen overnemen.

Scenario 3: Samenleven binnen een netwerkgemeente

Eigen stuurman, inclusief beleid (integrale ondersteuning)

Organisatiestructuur

In een netwerkgemeente is het voornaamste doel het vergroten van competenties voor zelfregie en dus voor maatschappelijke participatie. De burger (het individu) is in deze gemeente op alle beleidsterreinen verantwoordelijk voor zichzelf en zijn omgeving. Deze vrijheid voor het maken van eigen beslissingen (individuele vrijheid, verantwoordelijkheid) staat centraal. Als iemand (on)gezond wil leven is dat een eigen keuze. Het is de taak van de gemeente om de regelingen in het beleid zo op elkaar af te stemmen, dat er voldoende mogelijkheden voor de burgers gecreëerd worden. Het betreft hier integrale, sectoroverstijgende ondersteuning op alle beleidsterreinen. De afdeling Wmo bestaat niet meer in deze gemeente. De gemeente is slank; er werken relatief weinig mensen. Het meeste wordt betaald uit participatiebudgetten, voorzieningen worden in deze gemeente niet verstrekt. Burgers kunnen hun budget naar eigen inzicht besteden. Alleen voor een kleine groep burgers die het zelf niet kunnen regelen wordt dit participatiebudget beheerd door de gemeente. Het onderlinge verschil in sociaal economische status wordt in dit scenario benadrukt.

Kosten en participatiemogelijkheden

Binnen de netwerkgemeente bouwt iedereen zijn eigen participatiebudget op. Een spaarregeling, verplicht voor burgers van de gemeente, waar een vast percentage van het inkomen in gestort wordt vanaf het moment dat je gaat werken. Je kunt aanspraak maken op het participatiebudget door via de website van de gemeente aan te geven dat je ergens behoefte aan hebt. Verantwoording van deze besteding is beperkt, het gaat op basis van vertrouwen.

Als een burger denkt dat een vakantie naar Thailand goed is voor haar participatieprobleem en tevens de inburgering vergroot, moet zij dat vooral doen. Hoewel de gemeente de verantwoordelijkheid bij het individu laat, biedt de gemeente wel de mogelijkheid om regelmatig mee te doen aan screenings voor preventieve opsporing van (verhoogd risico op) aandoeningen. Hieruit volgen dan adviezen die betrekking hebben op een gezonde leefstijl (gedrag). Hierdoor kan een burger preventief maatregelen nemen, zodat er in een later stadium minder zorg nodig is. Het niet opvolgen van deze adviezen is echter ook een keuze.

Mantelzorg en vrijwillige zorg

De netwerkgemeente heeft de visie dat mantelzorg en vrijwillige zorg vanzelf ontstaat en niet is af te dwingen. De gemeentelijke rol is ondersteunen en faciliteren van de vrijwilligersorganisaties en burgerinitiatieven. Hierdoor worden de vrijwilligers niet overvraagd en past de gemeente zich aan aan de wensen van de burgers. De gemeente creëert mogelijkheden tot burgerinitiatieven en maakt het opzetten van kleinschalige zorgwoningen of grootschalige vrijwilligerscentra mogelijk. In de kleinschalige zorgwoningen wonen bevriende echtparen of alleenstaanden op leeftijd samen. Door het samenvoegen van de individuele budgetten en, indien nodig, eigen vermogen zijn zij zelfstandig in staat de nodige zorg, aanpassingen en voorzieningen voor de zorgwoning te bekostigen. Als de participatiebudgetten vanwege bezuinigingen niet toereikend zijn, lopen de verschillen tussen de sociaal economische klassen op. De groep die geen of nauwelijks eigen vermogen heeft, is niet in staat alles in te kopen en zijn vaak aangewezen op mantelzorg van de kinderen. De grotere vrijwilligerscentra ontstaan waar burgers, en met name ook mensen met beperkingen, samenwerken. Zij kunnen de centra zelfstandig en delen hun ervaringen, waarmee tevens de sociale samenhang gestimuleerd wordt. Bij de centra kan men terecht voor informatie, advies en belangenbehartiging. Deze centra richten zich op het bevorderen van zelfregie, onafhankelijkheid en onderling respect van alle buurtbewoners.

Loketinrichting

Het digitale loket van de netwerkgemeente functioneert optimaal. Voor vragen is er een telefonisch spreekuur en op afspraak kan er een bezoek worden afgelegd. Mogelijk ontstaan wel fysieke loketten, maar dan zullen die zich bevinden in de vrijwilligerscentra in de eigen buurt. Er wordt een optimale balans gerealiseerd tussen inhoudelijke onafhankelijkheid van deze centra enerzijds en voldoende (financiële/bestuurlijke) rugdekking vanuit de gemeente anderzijds.

Het gesprek en de indicatiestelling

Keukentafelgesprekken vinden maar weinig plaats binnen deze gemeente. Er zullen wel vrijwilligersdiensten ontstaan die aanbieden om samen met burgers te kijken naar de mogelijkheden en noodzakelijkheden, maar vanuit de gemeente zal dit nauwelijks plaatsvinden. Alleen bij de kwetsbare groep zullen zij deze gesprekken voeren. Ook indicatiestelling vindt hier niet plaats. Iedereen bouwt zijn eigen participatiebudget op en haalt er wat uit als hij het nodig vindt. Individuele voorzieningen worden in deze gemeente niet verstrekt. Als burgers denken een individuele voorziening nodig te hebben, kunnen zij deze betalen uit hun participatiebudget. Er zullen in dit scenario veel particuliere diensten en producten ontstaan. Ook leveranciers zullen zich, veel meer dan nu, richten op het helpen selecteren bij de voorzieningen.

Scenario 4: Samenleven binnen een zelfregulerende gemeente

Eigen stuurman en gericht categoriaal (small) beleid

Organisatiestructuur

Om de maatschappelijke participatie te vergroten staan sociale samenhang en leefbaarheid in deze gemeente centraal. Er wordt vertrouwen gegeven aan de burgers. In de basis wordt gesproken over een 'civil society': maatschappelijke ondersteuning komt met name vanuit sociale kring, bijvoorbeeld burens, vrienden, vrijwilligers en mantelzorg. Het initiatief en de verantwoordelijkheid ligt in de zelfregulerende gemeente dus bij de burgers. Zij moeten de ondersteuning binnen het gebied van de Wmo zoveel mogelijk zelf organiseren. De rol van de gemeente hierbij is faciliteren, ondersteunen en verbinden. De gemeente moet de juiste prikkels geven om samenwerking tussen burgers te realiseren. Hiervoor dient de regelgeving binnen de Wmo, welke de sociale samenhang tussen de burgers remt, weggenomen te worden. In kleinere gemeenten, waar mensen al meer bekend met elkaar zijn, heeft dit scenario een grote kans van slagen.

Kosten en participatiemogelijkheden

Wederkerigheid, in de zin van ruilen, aanbieden en ontvangen is een belangrijk begrip in dit scenario. De gemeente faciliteert een vouchersysteem, waarmee een levendige ruilhandel in diensten en voorzieningen tot stand wordt gebracht. Ik doe de boodschappen voor mijn buurman en krijg hiervoor een voucher, daarmee koop ik hulp in voor mijn tuin en kan de tuinman met zijn voucher de administratie laten doen. Door de inzet op activering van alle burgers, met behulp van vrijwilligers, is de verwachting dat de algehele fysieke en psychische gezondheid van de deelnemers stijgt, waardoor het beroep op zorg afneemt.

Doordat de zorg en ondersteuning grotendeels door de burgers georganiseerd en betaald worden, bespaart de gemeente kosten op collectieve en individuele voorzieningen. Alleen de hoogst noodzakelijke zorg binnen de Wmo wordt collectief vergoed en de gemeente zal de kosten van de formele hulp moeten dekken. Daarnaast moet de gemeente investeren in het opleiden van deskundigen die de zelfregulerende gemeente in goede banen leiden en die vrijwilligers en burgers ondersteunen in hun initiatieven.

Mantelzorg en vrijwillige zorg

Als gemeenten het voldoende aanmoedigen worden er vrijwilligersorganisaties opgericht, waar men terecht kan met een probleem. De vrijwilligers helpen met het oplossen van het probleem door ondersteuning te bieden bij het zoeken naar andere mogelijkheden voor participatie. Zo zullen vrijwilligers en ouderenwerkers huisbezoeken doen en de problemen en het sociale netwerk van iemand in kaart brengen. Vervolgens maken zij afspraken om een oudere weer te activeren. De vrijwilligers en ouderenbezoekers gaan met mensen die dat willen dagjes uit en doen klusjes waar nodig. De burgerinitiatieven worden vanuit de gemeente in goede banen geleid.

Er zullen plaatsen komen waar jong en oud samenwonen, zodat ook een mogelijkheid tot dienstverlening wordt gestimuleerd. Een vergunning voor een kangoeroewoning is in dit scenario een graag geziene aanvraag. Ouders

wonen samen met hun kinderen en helpen elkaar. De ouderen kunnen op kinderen passen en de jongeren kunnen de tuin of het huishouden van de ouderen bijhouden. De gemeente zorgt dat regelgeving dergelijke initiatieven niet in de weg staat.

Loketinrichting

Burgers stappen niet zo snel meer naar het Wmo-loket, maar loggen met hun bsn-nummer in op de website van de gemeente. Daar vinden ze alle informatie die ze nodig hebben en kunnen ze alle aanvragen indienen. Verder wordt veel door buurtverenigingen of vrijwilligersorganisaties geregeld. Via de website wordt de burger verwezen naar vrijwilligersorganisaties en burgerinitiatieven die kunnen helpen bij het oplossen van een probleem. Er wordt verwezen naar algemene en collectieve voorzieningen die buiten de gemeente gerealiseerd zijn.

Het gesprek en de indicatiestelling

Het keukentafelgesprek vindt plaats door vrijwilligers, de gemeente heeft hierin geen rol. Daar waar de burgerinitiatieven niet toereikend zijn, kan de gemeente individuele voorzieningen of persoonsgebonden budgetten verstrekken. De gemeente geeft met duidelijke randvoorwaarden aan, in welke gevallen een beroep gedaan kan worden op deze formele hulp. Burgers kunnen middels zelfindicatie (veelal beslisbomen die via de

website kunnen worden ingevuld) voorzieningen aanvragen. Vrijwilligers kunnen burgers hier, indien nodig, bij helpen. Controle vindt achteraf, steekproefsgewijs, plaats door de gemeente.

Bronvermelding

Literatuur

- Chronisch zieken en Gehandicaptenraad (CG-Raad), koepel van landelijke ouderenorganisaties (CSO) en Programma Versterking Cliënten Positie (VCP) (2010). *De kanteling iedereen doet mee*. Brochure project de Kanteling.
- Gemeente Veldhoven (2006). *Scenario's in de Wmo*. Discussienotitie.
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2007). *Niet van later zorg*.
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2006). *All knowledge is about the past... but what about the future? Landschappen in de ouderenzorg met verschillende contouren*.
- Radar o.v.v. Breed, M., M. van Eerten, R. den Uyl (2010). *Onderzoek collectieve voorzieningen*. Ministerie van VWS. Rapport.
- Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (2006). *Inhoud stuurt de beweging. Drie scenario's voor het lokale debat over de WMO*. SWP Amsterdam.

Internetsites

- <http://www.movisie.nl/115467/def/home/> - Movisie, kennis en advies voor maatschappelijke ontwikkeling.
- <http://www.zorgwelzijn.nl/> - Zorg en Welzijn, platform voor sociale professionals.
- <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/wet-maatschappelijke-ondersteuning-wmo> - De Rijksoverheid.